

Vpliv Zakona o varnosti in zdravju pri delu na operativno delo gasilcev

Avtor:

Miha Juvan, dipl. inž. teh. var. (UN), strokovni svetnik

V zadnjem obdobju se delo gasilcev izdatno širi in lahko bi rekli, da praktično ni več posredovanja v sili, pri katerem gasilci ne bi sodelovali. Slednje seveda zahteva izredno širok spekter znanj in veščin, tako se pogosto izkaže, da klasična temeljna in dopolnilna strokovna usposabljanja, ki so na voljo znotraj gasilske strukture, niso dovolj. Nekatere gasilske zveze se zato odločajo za organizacijo usposabljanj, ki so prilagojena njihovim potrebam in odgovarjajo aktualnemu stanju in času. V nadaljevanju se bomo vprašali, kako je ob vsem tem opredeljena varnost. Kakšen vpliv na gasilsko delo ima *Zakon o varnosti in zdravju pri delu* (Uradni list RS, št. 43/11; v nadaljevanju ZVZD-1)?

PRAVNE OSNOVE

Da bi odgovorili na vprašanje, kakšen vpliv ima omenjeni ZVZD-1, se moramo najprej seznaniti z njegovo veljavnostjo, ki je tako opredeljena v 1. odstavku 2. člena: »Določbe tega zakona se uporabljajo v vseh dejavnostih za vse osebe, ki so navzoče v delovnem procesu.« Iz tega sledi, da moramo gasilsko delo najprej tipično deliti na poklicno in prostovoljno, hkrati pa biti poštene in k poklicnemu delu šteti tudi vsa prostovoljna društva, ki v kakršnikoli obliki zaposlujejo operativne gasilce (sem sodijo npr. poklicna jedra v gasilskih enotah širšega pomena). V nadaljevanju v 2. odstavku 2. člena beremo, da se določbe tega zakona ne uporabljajo v delih zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah, ki jo izvajajo Civilna zaščita in druge reševalne službe, v katerih so posamezna vprašanja varnosti in zdravja pri delu urejena s posebnimi predpisi. To pomeni, da se moramo ob navedenem, četudi smo izločili prostovoljno gasilstvo, obvezno obrniti na vse predpise, ki opredeljujejo gasilstvo, področje zaščite, reševanja, naravnih in drugih nesreč, pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter Pravila gasilske službe.

OCENJEVANJE TVEGANJA

V stroki varnosti in zdravja pri delu je povsem običajno, da se pri vsakem delu najprej metodološko pristopi k opredelitvi tveganj. V Sloveniji je najpogosteje v rabi poenostavljena avstrijska metoda AUVA oziroma ZVD metoda, po kateri se najprej poskrbi za identifikacijo tveganj in nato njihovo ovrednotenje ter opredelitev varnostnih ukrepov, ki se morajo pri določenem delu izvajati. Kot smo že uvodoma ugotovili, je delo operativnega gasilca izredno široko – zavedati se moramo, da lahko v poklicni sferi gasilec, ki v danem trenutku opravlja delo operaterja in sprejme klic iz Regijskega centra za obveščanje (112), že v naslednjem trenutku nadaljuje delo kot član notranje napadalne skupine, ki posreduje na nekem požaru objekta. Poleg ločevanja na poklicno in prostovoljno gasilstvo

je torej potrebna še razločitev dela v mirodobnem času (usposabljanja, priprava in vzdrževanje opreme ipd.) in v času posredovanja na intervencijah. Ta ločnica je zelo pomembna, saj se določena nevarna dela v mirodobnem času odvijajo v dokaj nadzorovanih razmerah, medtem ko se lahko na intervencijah vrednotenje tveganja in posledično varnostni ukrepi ves čas spreminjajo. Iz tega tudi sledi, da je ovrednotenje tveganja z omenjenimi metodami praktično nemogoče, če upoštevamo celoten spekter gasilskega dela. Tako je na papir – čeprav pravijo, da naj bi ta vse prenesel – težko zapisati vsa tveganja in njihove vrednosti na intervencijah, saj se v nenadzorovanem okolju situacija vsak trenutek lahko spremeni.

Govorimo o pripravi dokumenta, ki ga potrebuje vsak delodajalec: Izjava o varnosti z oceno tveganja. V njem mora delodajalec oziroma strokovni delavec, pooblaščen s strani delodajalca, metodološko identificirati vsa možna tveganja, ki niso neznatna, in jih ovrednotiti na osnovi pogostnosti, resnosti, ipd. Na podlagi ovrednotenja mora opredeliti tudi varnostne ukrepe, ti so lahko tehnološki, organizacijski, oziroma določiti rabo osebne varovalne opreme, in sicer z natančnim nivojem zaščite, če ga ta ima, in periodiko menjave, če je ta potrebna. **Ob tem velja, da gre za živ dokument**, ki se mora ob vsaki spremembi varnosti vnovič revidirati oziroma posodobiti. Pred vsakokratnim sprejetjem nove revizije se mora delodajalec s predstavniki delavcev posvetovati o osnutku sprememb in po sprejetju opraviti seznanitev. Zamislite si tak izdelek za celoten spekter gasilskega dela.

Ker morajo delodajalci, ki imajo opredeljeno delovno mesto gasilec, tak dokument imeti, se med nekaterimi delovnimi organizacijami, ki imajo pooblastilo Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti za opravljanje strokovnih nalog s področja varnosti in zdravja pri delu, dogaja, da ga neopravičeno ponujajo tudi običajnemu

prostovoljnemu gasilskemu društvu (PGD) in zaračunajo prijeten znesek. **Na tem mestu ponovimo, da PGD, ki ne zaposluje, takšnega dokumenta ne potrebuje.** Leta 2014 je namreč pristojno ministrstvo prosilo za mnenje glede zagotavljanja varnega dela pri operativnih nalogah prostovoljnih gasilcev. V podanem mnenju 1021-125/2014/2 je ministrstvo odgovorilo z razlago, da ZVZD-1 ne ureja dela prostovoljnih gasilcev, saj v primeru gasilskega društva, ki ne zaposluje na podlagi pogodbe o zaposlitvi ali kakršnikoli drugi podlagi, ne gre za razmerje med delodajalcem in delavcem. Seveda se je v primeru poškodbe treba ravnati po določenih Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, v nadaljevanju ZPIZ-2 (Uradni list RS, št. 48/22), ZVZD-1 pa je zgolj smiselno uporabljati, saj bo delo gasilcev le tako lahko varno in zdravo. Če strnemo: za PGD naj bo ZVZD-1 nekakšno vodilo.

POŠKODBA PRI DELU PROSTOVOLJNEGA GASILCA

Po definiciji poškodba pri delu pomeni vsako poškodbo, ki je posledica neposrednega in kratkotrajnega mehaničnega, fizikalnega ali kemičnega učinka, ter poškodbo, ki je posledica hitre spremembe položaja telesa, nenadne obremenitve telesa ali drugih sprememb fiziološkega stanja organizma, če je takšna poškodba v vzročni zvezi z opravljanjem dela ali dejavnosti, na podlagi katere je poškodovanec zavarovan.

Za poškodbo pri delu so prostovoljni gasilci zavarovani po 8. odstavku 18. člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ). Za prijavo poškodbe pri delu prostovoljnega gasilca veljajo enaka pravila kot za delodajalce. Na podlagi te prijave pa lahko Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) po 76. in 79. členu ZZVZZ zahteva podatke o primerih povzročenih

Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije
 OB LJUBLJANI
 1307 LOKALNA, Miklošičeva s. 28
 Del.: 01/30 77 200 Fax: 01/30 77 514
 E-pošta: OK@ZZZS.SI
 http://www.zzzs.si

Šifra: [redacted]
 Datum: [redacted]

ZADEVA: Zaposilo za posredovanja podatkov v postopku povračila škode

Postopek povračila škode za zavarovance:

Šifra: [redacted]
 Stanje: [redacted]

OPIS DOGODKA:

[redacted] je bil dne [redacted] poškodovan pri delu.

Zaradi prečitve navedene zadeve vas zaprosimo, da nam v roku 10 dni posredujete naslednje dokumentacije:

- izjavo o varnosti in oceno tveganja za delovno mesto na katerem je delavec opravljal delo
- program usposabljanja za varno delo z dokazilom o opravljenem teoretičnem in praktičnem preizkusu znanje (potrdilo, vprašalnik, zapisnik)
- dokazilo o opravljenem obdobjem zdravstvenem pregledu (napotnica, zdravniško svidenje)
- navodila za varno izvajanje dela, ki ga je delavec opravljal v času nastanka poškodbe
- zaslika, opis in/ali interni zapisnik nesreče pri delu
- strokovno mnenje službe za varnost pri delu
- zapisnik oz. poročilo inšpektorja za delo, v kolikor je bila zaslika opravljena
- podatek o osebni varovalni opremi, ki jo je delavec v času nesreče uporabljal
- dokazilo o kontrolnih pregledih, vzdrževanju in nadzoru nad delovno opremo
- izjavo o skladnosti, tehnično dokumentacijo in navodila za uporabo stroja, ki ga je naš zavarovavec uporabljal, ko se je pripetila poškodba

Do pridobivanja podatkov je Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije upravičen na podlagi 76. in 79. člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ).

Prosimo vas, da v odgovoru navedete našo številko zadeve: [redacted]

Slika 1: Primer zaprosila ZZZS za posredovanje podatkov v postopku povračila škode

bolezni, poškodb ali smrti zavarovancev za namen izvajanja postopkov za povračilo škode, tj. t. i. regresni zahtevek.

V omenjenem zaprosilu za posredovanje podatkov v postopku povračila škode ZZZS zahteva vrsto dokumentov, ki so vezani na škodni dogodek, med drugim opis oziroma raziskavo dogodka, podatke o osebni varovalni opremi v času dogodka, tehnično dokumentacijo naprav oziroma strojev, ki so bili udeleženi pri nezgodi, in dokazila o usposobljenosti gasilca. Ker je dokument običajno lepljenka oziroma kopija pa se lahko v zahtevi pojavi še *Izjava o varnosti z oceno tveganja* za delovno mesto, na katerem je poškodovanec opravljal delo, in to kljub temu da gre za prostovoljno gasilsko društvo, ki ne zaposluje. V takih primerih ni treba biti v skrbeh, saj smo že ugotovili, da pravne osnove za zahtevo takšnega dokumenta v opisanem primeru ni. Seveda drugače velja za poklicne gasilske enote.

ČASTNIK ZA VARNOST – VARNOSTNI NADZORNIK

Za vrednotenje spreminjajočih se tveganj na večjih intervencijah je v IPS sistemu štabnega vodenja zadolžen varnostni nadzornik, t. i. častnik za varnost. Njegova naloga je preverjanje taktičnih postopkov varnosti pri delu, opozarjanje vodje intervencije glede varnosti pri delu ter preverjanje in potrjevanje opreme enot z vidika varnosti pri delu. Vodji intervencije poroča pripombe glede načrtovanih postopkov oziroma posreduje prepovedi izvajanja nalog določenim enotam ali posameznikom, ki niso bodisi primerno opremljeni bodisi psihofizično sposobni opraviti določene naloge ali pa za to nimajo primerne znanja.

Slika 2: Funkcijski brezrokavnik z napisom »varnostni nadzornik«

ZAKLJUČEK

Ugotovili smo, da je skrb za varnost znotraj gasilske strukture močno zastopana. Kljub temu da ZVZD-1 ne obsega področja prostovoljnega gasilstva, vseeno služi kot vodilo oziroma smerokaz. V društvih, ki gasilce zaposlujejo, oziroma v poklicnih gasilskih enotah pa je ta zakon zaradi razmerja med delodajalcem in delavcem zavezujoč. Izjave o varnosti z oceno tveganja so v takšnih okoljih obvezne, vendar utečene metode niso najprimernejše, saj se zatakne pri definiciji varnosti v nenadzorovanih okoljih, kjer se nevarnosti in tveganja lahko hipno spreminjajo oziroma celo nastajajo. Odgovor na to bi lahko bila opredelitev metode, ki jo gasilci ob večjih dogodkih, na katerih v funkcijo stopi štabno vodenje, že poznajo, tj. metodološka opredelitev stalnega vrednotenja tveganja in posledično izvajanje primernih varnostnih ukrepov.